

J e g y z e t e k

Az önélezmélés éve. A konzervatív hagyományok vonzásában.

- /1./ Kosztolányi Dezsőné: Kosztolányi /Révai 1938./ 7 sköv.
- /2./ Jekelfalussy József: Népünk hivatása és foglalkozása. Akad.Ért. a nemzetgazdaság köréből, I. 1882.
- /3./ Révai Mór János: Írók, könyvek, kiadók /Budapest 1920./ I.263.
- /4./ Érdekes adatokat közöl erre vonatkozóan Székfü Gyula: Három nemzedék és ami utána következik /1934/ c. könyvében.
- /5./ Bóka László: Kosztolányi Dezső /Válogatott tanulmányok Bp. 1966./ 519-553.
- /6./ Daliás nagyapám. A Bölcsőtől a koporsóig c. kötetben. Vál., az előszót és a jegyzeteket írta Szabó György. /Bp.1959./
- /7./ Édesapám. Uo.
- /8./ Rövidlátó, kövér öreganyám. Uo.
- /9./ Horváth Zoltán: Magyar századforduló. Bp.1961. 70 sköv.
- /10./ Lsd. ennek részletes dokumentációját Dér Zoltán: Az első műhely /Életjel Miniatürök 12. Szabadka 1970/ című könyvében.
- /11./ Király István: Ady Endre/Bp.170./
- /12./ A budapesti építkezésekről beszámolót közöl a Fővárosi Lapok 1895.XII.4-i száma. Ebből megtudhatjuk, hogy a Teréz- és Erzsébet körut beépítése néhány év alatt befejeződött.
- /13./ A kulturális életre vonatkozóan lsd. Horváth Zoltán: i.m. 156-157. A Kiss Józseffel kapcsolatos adatot Fenyő Miksa mondja el. /Feljegyzések és levelek a Nyugatról /sajtó alá rendezte, a bev.tanulmányt és a jegyzeteket írta: Vezér Erzsébet, Bp.1975./ 71 sköv.

- /14./ Kosztolányinak szülővárosához fűződő érzelmeinek érdekes összefoglalása. Juhász Géza: Gyermekország - régen elsüllyedt mennyország c. tanulmányában.
Üzemet 1975. 2-3.szám 99-101.
- /15./ Rónay György: Petőfi és Ady között. Bp. 1958. 198-232. Kiss József előtt már Arany - ugyancsak Kosztolányi egyik eszményképe - is sok életképet írt az urbanizáció élményéről.
- /16./ Heti levél 1905. január 29. Kosztolányi Dezső: Álom és ólom. /Összegyűjtötte, sajtó alá rendezte, jegyzetekkel és bevezetéssel ellátta: Réz Pál 1969./ A továbbiakban: Álom és ólom.
- /17./ Babits-Juhász-Kosztolányi levelezése c. kötetben. Bp. 1959. 11.sköv /A továbbiakban: Levelezés./
- /18./ A századvégi költészetre gyakorolt Byron-hatás összefoglalása Morvay Győző: Byron Magyarországon /Bp.1913/ című tanulmányában. Ebből azonban a Nyugat költőire gyakorolt hatásáról alig szól, bibliográfiája is hiányos.
- /19./ Kosztolányi Dezső-Babits Mihályhoz. Szabadka 1904. szept.16. Levelezés 42 sköv.
- /20./ Levelezés 144 sköv.
- /21./ ¹⁰Pikánszky Béla: Schopenhauer és a századvégi magyar líra. Minerva 1922. 241 sköv.
- /22/ Levelezés 39-40.
- /23./ Ezt a kérdést elemzi meglehetősen elfogultsággal Horváth János: Újabb költészetünk világnézeti válsága. /It.1934.1-2./ című tanulmányában.

- /24./ Levelezés 35.
- /25./ Írók, könyvek, tudósok. /Gyűjtötte, sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta Réz Pál, Bp. 1961./ II.309.sköv.
- /26./ Levelezés 49.
- /27./ Álom és ólom 54 sköv /Bp.1969./
- /28./ Levelezés 81-82.
- /29./ Horváth Zoltán: i.m. 162. sköv.
- /30./ Adyra jelentékeny hatást gyakorolt a Társadalomtudományi Társaság munkája. Nietschét pl. Alfred Fonille-nak a Huszadik Században 1903-ban megjelent tanulmányából ismerte meg igazán. /v.ö. Vezér Erzsébet kritikája Kovalovszky Miklós: Emlékezések Adyról II. c. kötetéről It. 1975/4. 1015-1021.
- /31./ Álom és ólom 74 sköv.
- /32./ Álom és ólom 37.
- /33./ Álom és ólom 44 sköv.
- /34./ Levelezés 69 sköv.
- /35./ Pl. Levelezés 18 sköv.
- /36./ Erre a kapcsolatra Rába György volt szives felhívni figyelmet.
- /37./ Juhász Gyula: Négy fal között /Szeged és Vidéke 1907./
- /38./ Füst Milán: A nevetésről /Emlékezés K.D.-re/ A Nyugat Kosztolányi-emlékszámban 1936 december.
- /39./ Ady Összes prózai művei VIII. 395 sköv.
- /40./ Kosztolányi Dezső: Írók, festők, tudósok. 48 sköv.
- /41./ Uo. 74 sköv.
- /42./ Király István: i.m. 16 sköv.

- /43./ Tersánszky Józsi Jenő: Pacsirta. Nyugat 1924.jun.16.
- /44./ Tóth Árpád: Kosztolányi versei. Nyugat 1921. jan. 16.
- /45./ Elhangzott a MTA 1925. nov. 3-án tartott ünnepi ülésén.
Kluny. 1926.
- /46./ Juhász Gyula: Négy fal között. Szeged és Vidéke 1907.
- /47./ Egyetértés 1895. III.6.
- /48./ Borsszem Jankó 1898. II.20.
- /49./ Kodály Zoltán: A folklorista Bartók /1950/
- /50./ Zenevilág 1904. jan.19.
- /51./ Harsányi Kálmán: Új Íróink 1908. Az Emberek, írások, problémák /é.n./ c. kötetben.
- /52./ Az Ady-kritikára vonatkozóan kitűnően tájékoztatnak a kritikai kiadás /Ady Endre Összes prózai művei VIII./ Vezér Erzsébet készítette jegyzetei.
- /53./ K.D.: Írók, festők, tudósok I.168.sköv.
- /54./ Uo.I. 11 sköv.
- /55./ Uo.I. 139 sköv.
- /56./ Uo.I. 268 sköv.
- /57./ Levelezés 160.
- /58./ Juhász Gyula: Boszorkányos esték. A Hét 1909.aug.
- /59./ Komlós Aladár: A szimbolizmus és a magyar líra. Akadémiai kiadó Irodalomtörténeti füzetek 1965.
- /60./ Ezt a részletet Kosztolányi tanulmányából, mint korjellemező dokumentumot idézi Komlós Aladár: A szimbolizmus /Gondolat Könyvkiadó 1965./ című könyvében.

/61./ Babits Mihály: Kosztolányi Dezső, Nyugat 1936. december.

/62./ Lsd. a Levelezés Adyra vonatkozó részleteit, különösen a
109-111. lapokat.

Világkép és pszichológia. A művész, mint a lélek kutatója.

- /63./ Ezzel a címmel idézte később e tragikus sorsu nemzedék emlékezetét a Nyugat harmadik nemzedéke is. /Ködlövegok. Szerk. Thurzó Gábor. 1941./
- /64./ Álom és ólom 361 sköv.
- /65./ Babits Mihály: Kosztolányi Dezső, Nyugat 1936. december.
- /66./ Az Eszmék nyomában /Hollandiai Mikes Kelemen Kör, 1965/ c. kötetben 70-98.
- /67./ Szegzárdy-Csengery József: Kosztolányi Dezső /Magyar Irodalmi Intézet Szeged 1938./
- /68./ Karátsony Endre: i.m.
- /69./ Kosztolányi Dezső: Pósa Lajos /újra megjelent az Írók, festők tudósok c. kötetben II.24./
- /70./ Levelezés 194¹/₂.
- /71./ Álom és ólom 328. .
- /72./ Álom és ólom 333.
- /73./ Álom és ólom 353.
- /74./ Álom és ólom 394.
- /75./ "A kezemben az a könyv, amit tavaly forgattam: Francis Jammes. 'Nous marchons dans la lumière jaune qui fait les fins de jour ressembler a l'autonne'."
- /76./ "E békés idill keretében a régi családi butorok között hullámszerűen az örök dolgok. Kegyeletes lélekkel, érzékeny idegekkel észrevesz mindent, ami körülötte történik. A résztvét határtalan benne, s ez teszi költővé, mosolygó humoristává.

Vannak Ünnepnapijai is. Ekkor Istennel beszélget. Meleg, nemes, tiszta költő, egyszerű és a átfogó, meghitt és távlatot nyitó." /Kosztolányi bevezetése a Modern költők Jammesfordításaihoz. 1913. Feltétlenül vonzotta Jammeshoz az is, hogy a francia költő, akárcsak ő, "unalmas vidéki kisvárosban" írta első verseit.

- /77./ Rónay György mutatott rá elsőnek e hatásra. /Kötetben: Verhaeren és Kosztolányi. Jegyzetlapok 1969. 73. sköv./
- /78./ Rónay György idézi Kosztolányi Babitshez írt levelét 1907-ből, mely valószínűsíti e feltevést. "Carducci nincs meg, de sok van tőle. Van azonfelül igen sok Verhaerenom..." V.ö. Levelés 162.
- /79./ Rába György volt szíves felhívni figyelmemet, hogy a belga és a magyar szimbolizmus rokon vonásokat mutat.
- /80./ Ezt a levélrészletet idézi Baráth Ferenc: Kosztolányi /1938/ c. könyvében.
- /81./ A Pesti Hírlap Vasárnapja 1931. márc.8.
- /82./ A szegény kisgyermek panaszai szimbolizmusával kapcsolatban lsd. Komlós Aladár: A szimbolizmus és a magyar líra Kosztolányi-fejezetét.
- /83./ Németh László: Kosztolányi. A Két nemzedék c. kötetben 112.
- /84./ Karinthy Frigyes: Írások írókról /1914/ Ebben: Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai 3-12.
- /85./ Lsd. a 66. és a 77. jegyzetet.
- /86./ Kosztolányi Önarckép 1906-ból címmel fordította le a verset. A fordítás értékeit részletesen méltatja Rába György /A

szép hűtlenek. - Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád versfordításai. Akadémiai Kiadó Budapest 1969. 231. sköv./.

- /87./ Az eljárást Rába György /i.m. 254./ így jellemzi: "Anélkül, hogy az idegen vers tartalmát jelentősen megváltoztatná, szenvedélyes dikcióval ad vissza egy-egy fordulatot akkor is, amikor erre az eredeti szöveg semmiképpen sem jogosítja fel..."
- /88./ Szander József bevezetése K.D. Összegyűjtött verseihez /Szépirodalmi 1962./.
- /89./ Németh Andor: Emlékiratok. /A szélén behajtv c. kötetben. Sajtó alá rendezte: Réz Pál. Bp. 1973. 671. A szerző emlékezete ennél a részletnél kihagy. Kosztolányi nem 1934-ben, hanem 1935-ben volt ötvenéves. Maga a leírás azonban döbbenetesen hiteles.
- /90./ Koczogh Ákos találó jellemzése, Az expresszionizmus /1964./ c. kötetben /64.lap/.
- /91./ K.D.: Jegyzetek az új német líráról. Élet 1909. május 2. /Ua. az Érenél maradóbb c. kötet [anyagát összegyűjtötte, sajtó alárendezte és a jegyzeteket írta Réz Pál. 1975.] 430-431.
- /92./ Franz Werfel, a jóság költője /Élet 1913. február 9. és Érenél maradóbb 385-387./ és bevezetés az ^{Modern} ~~időgen~~ költők anthológiája két Werfel fordításához. Ez utóbbiban említi a Der Kondor c. költői antológiát /megjelent 1912./.
- /93./ Ferenczi Sándor működésének egyik népszerű ismertetése: Dénes Zsófia: Ferenczi Sándor arcképe /Vigília 1972. 196-200.

Ferenczi Freudnál tett látogatásáról: Ernest Jones: Sigmund Freud élete és munkássága /Európa 1973./ 338.

- /94./ Freud nézeteinek bírálatát Hermann István kísérelte meg népszerűbb formában Ernst Jones könyvének /ld. az előző jegyzetet/ utószavában. Összefoglaló, ugyancsak népszerű ismeretése M. Jarosevskij: A pszichológia története /Kossuth Könyvkiadó 1968./ c. monográfiájában.
- /95./ Lengyel Menyhért: A szegény kisgyermek panaszai. /Nyugat 1910. július 16./
- /96./ Rába György volt szíves föl hívni figyelmemet, hogy a költői látásnak, előadásnak és szemléletformának ilyen összekapcsolódása a valósággal a belga szimbolisták élményformájához áll a legközelebb.
- /97./ Részleteket idéz belőle Kosztolányi Dezsőné férjéről írt könyvében /Kosztolányi 1938./. E mű végső formáját Szerb Antal és Rónay György javításai nyomán nyerte el. Érdekes, hogy az eredeti kézirat lapjain föl ismerhető volt több helyütt Kosztolányi autogr.kézírása.
- /98./ Lsd. a 84. jegyzetet.
- /99./ Lsd. a 65. jegyzetet.
- /100./ A "Szabadkai regény" teljes anyagát földolgozza Dér Zoltán: Negyvennégy levél /Életjel Miniatűrök 21.; 1972./ c. könyvecskéjében.
- /101./ Illés Endre: Krétarajzok. 1957. 94-113.
- /102./ Uo. A szellemes ötlet sugallta képet talán módosíthatja az a tény, hogy a sokat publikáló Kosztolányi bizonyára nem is

- / irhatott mindig a saját nevén, ezért is választott ily sok alakváltozatot.
- /103./ K.D.: Az írás technikája /Az Ábécé c. kötetben 1957. 27-31./
Eredetileg az Életben jelent meg 1910. júl. 24-én.
- /104./ Uo.
- /105./ Szabó Lőrinc: Kosztolányi Dezső: /Emlékbeszéd és székfoglaló a Kisfaludy Társaság 1947. november 3-i ülésén./ Nyugat 1937. II. 386-391.
- /106./ Szauder József: i.m.
- /107./ Rónay György: Petőfi és Ady között /1958./ 146-168.
- /108./ Uo. 192-197.
- /109./ Király István: Két vers - kétfajta értelmiségi magatartás. Tiszatáj 1971. 483-493. Uő.: Ady és Babits, Kortárs 1971. 675-686.
- /110./ Szépen ír ezekről az évekről Kosztolányiné idézett könyvében /ld. a 97. jegyzetet./
- /111./ Németh László: Két nemzedék /1970./ 119.
- /112./ Tóth Árpád: Kosztolányi Dezső: Idegen költők. Nyugat 1914. I. 224-9.

Az arisztokratikus - esztétizáló világkép próbája: világháború és forradalmak.

- /113./ K.D.: Füst Milán. /Írók, festők, tudósok II. 6. sköv./
- /114./ Az idézett részek mind Kosztolányiné könyvének érzékletes beszámolóit követik.
- /115./ Márai Sándor: Föld, Föld! /Toronto 1972./ 119 sköv.
- /116./ A kötet verseinek és Babits magatartásának szép elemzése: Kardos Pál: Babits Mihály /Gondolat 1972./ c. könyve 180-198. lapjain.
- /117./ K.D.: A pillanat. Nyugat 1914. szept. 1. /Ujra K.D.: Füst. Az írásokat összegyűjtötte és a szöveget gondozta Réz Pál Szépirodalmi 1970. /70-72./
- /118./ K.D.: Izzó pesti dél a háború előtt. /Füst 65-67./
- /119./ Rónay György: Kassák Lajos /Szépirodalmi 1971./ 88 sköv.
- /120./ Ezt a történetet Bohuniczky Szefi mondta el, aki Schöpflin Aladártól hallotta.
- /121./ K.D.: Tul az Óperencián /Füst 73-75./
- /122./ K.D.: Véres kovász. /Füst 79-82./
- /123./ K.D.: Az istenek /Füst 113-115./
- /124./ K.D.: Kassák Lajos. /Írók, festők, tudósok II. 33-35./
- /125./ Uo. II. 48.
- /126./ Uo. II. 56.
- /127./ A bohóc-magatartás különböző változatainak kitűnő összefoglalása: Szabolcsi Miklós: A clown, mint a művész önareképe /Corvina 1975./ c. könyvében.

- /128./ Idézi: Halász László: Karinthy Frigyes /Szépirodalmi 1972/
c. könyvében /46 sköv./.
- /129./ K.D.: Két hajó. Karinthy Frigyes novellái. Nyugat 1915. ápr.¹⁶.
- /130./ K.D.: Így irtok ti. Karinthy Frigyes könyve. Világ 1912.
február 28. Ujra: Írók, festők, tudósok. I. 281.
- /131./ Írók, festők, tudósok I. 139 sköv., kivált: 144.
- /132./ Írók, festők, tudósok II. 80 sköv.
- /133./ K.D.: "Harminchárom". Nyugat 1918. január 1. /Gábor Ander
cimmel: Írók, festők, tudósok II. 76 sköv./
- /134./ Krudy Gyula: Kosztolányi. Magyarország 1917. 128.
- /135./ Tóth Árpád: K.D.: Mák. Nyugat 1917.I.
- /136./ Levelezés 54. és 59. lap
- /137./ Levelezés 71. lap
- /138./ Uo.
- /139./ Levelezés 94. lap. Ehhez Belia György jegyzete /uo. 268.lap/
- /140./ Maksay László: A műalkotás születése /Gondolat 1966./ 75-77.
- /141./ K.D.: Munka és játék. Pesti Hírlap Vasárnapja 1931.nov.29.
Ua. Ábcé³. /Gondolat 1957./ 13-16.
- /142./ Alexander Bernát: Művészet és háboru. 1917. május. /A hábo-
ru útján. Magyar könyvtár 905-907. 65-80./
- /143./ Uo. 77 sköv.
- /144./ Kassák Lajos: Kosztolányi Dezső /Csavargók, alkotók. Gonde-
lat. 1976. 256 sköv./
- /145./ Szabó Lőrinc: Kosztolányi Dezső. Nyugat 1937. II. 386-391.
- /146./ K.D.: Ady Endréről. Jegyzetek, emlékek, gondolatok. Figaro
1919. február 5. Ua. Írók, festők, tudósok 80-85.

/147./ A K.D.: "A huszonkétéves költő." Nyugat 1919. feb.15.

/Uo. Írók, festők, tudósok 86-90./

/148./ Kocogh Ákos: Az expresszionizmus. /Gondolat 1964./ 78-79.

/149./ Uo. 228.

/150./ Kassák Lajos: Kosztolányi Dezső. /Czavargók, alkotók. Magvető 1976. 262./

/151./ Babits Mihály: Kosztolányi Nyugat 1936. II. 395-401.

/152./ Tóth Árpád: Kosztolányi versei. Nyugat 1921. I. 128-130.

/153./ Uo.

/154./ Bóka László: Kosztolányi Dezső. /Bóka László: Válogatott tanulmányok. Magvető 1966. Különösen 537-539./

/155./ Füst Milán: A nevetésről. Nyugat 1936. II. 427-430.

/156./ Írók, festők, tudósok II. 118.

A számvetés kísérletei.

- /157./ Kosztolányi, a jelek szerint, ezt a folyamatot is hideg objektivitással figyelte. Ezért is ábrázolja oly találóan az Édes Anná-ban.
- /158./ Beöthy Zsolt: Irodalmunk és jövőnk. Budapesti Szemle 1920. jan. 1-10.
- /159./ Riedl Frigyes: A Nyugat délibábja. Minerva 1922. 127.
/160./ K.D.: Tanulmány egy versről. Nyugat 1920. I. 204. sköv.
- /161./ Kosztolányi műverdító elveinek kitűnő összefoglalása Rába György: A szép hűtlenek /Akadémiai könyvkiadó 1969./ 273 sköv. Rába idézi Kosztolányi fontos közlését: "Goethével foglalkozik most sokat. Bölcsességet tanul tőle, csendesen dolgozni akkor is, amikor odakinn a vihar csapkod. Tanulmányt ír az Über allen Gipfeln verstanáról. Ugyanaz ez az ő számára, mint amikor Goethe a csontokról írt az ostromlott városban. "A vita társadalmi háttéréről: Rónay László: A Nyugat és a világirodalom. Nagyvilág 1971. 10.szám.
- /162./ K.D.: Kis naplóm. Pesti Hírlap 1921. október 19. /Ua: K.D.: Hattyu. Az írásokat összegyűjtötte és a szöveget gondozta: Réz Pál. Szépirodalmi könyvkiadó 1972. 7. lap./
- /163./ K.D.: Haláltánc. Pesti Hírlap 1921. december 11. /Hattyu 25-26
- /164./ K.D.: Szent liliomok. Pesti Hírlap 1921. december 25. /Hattyu 29-30./
- /165./ K.D.: Kis naplóm. Pesti Hírlap 1921. október 11. /Hattyu 5-6/
- /166./ K.D.: Kis naplóm. Pesti Hírlap 1921. november 4. /Hattyu 10./
- /167./ K.D.: Fényüzés. Pesti Hírlap 1922. február 26./Hattyu 42-43./

- /168./ K.D.: Kis betegség. Pesti Hírlap 1922. február 19./Hattyu 40-41./
- /169./ Király György: Kosztolányi novellái. Nyugat 1921. február 1.
- /170./ Németh László: Kosztolányi: Két nemzedék /Magvető-Szépirodalmi 1970./ 114.
- /171./ Pándi Pál: Kosztolányi novelláiról. Élet és Irodalom 1957.24.
- /172./ Király György: i.m.
- /173./ Bohuniczky Szefi: Emlékezés Szabó Dezsőre. Irodalomtörténet 1958. 1.szám.
- /174./ Szabó Dezső: A pozitív irodalmi munkáról. Nemzeti Ujság 1920. október 31.
- /175./ Kosztolányi Dezső: A pozitív irodalmi munkáról. NemzetiUjság 1920. november 3.
- /176./ K.D.: Levél egy regényhamisítványról. Új Nemzedék 1920. november 3. Ua.: K.D.: Írók, festők, tudósok. Gyűjtötte, sajtó alá rendezte, az utószót és a jegyzeteket írta: Réz Pál /Szépirodalmi könyvkiadó 1958./. A Kosztolányi-Szabó Dezső affér összefoglalása a jegyzetekben: II.414-418. Részletesen ír kettejük vitájáról Nagy Péter Szabó Dezső c. monográfiájában /Akadémiai könyvkiadó 1964./259-63. & 304-5.
- /177./ Vitéz László az irodalomban /Szózat 1920. november 3./
- /178./ Kosztolányi nyilatkozata. Az Est 1920. november 4.
- /179./ Szabó Dezső nyilatkozata. Uo.
- /180./ Göndör Ferenc: Pardon! Kosztolányi Dezső kalandjai és viselkedései a destruktív Bécs városában /Az Ember 1921. május 1. Idézi: Nagy Péter: Szabó Dezső³⁰⁵...

- /181./ Kosztolányiné: K.D. /Révai 1938./ 236-237.
- /182./ Bohuniczky Szefi: i.m.
- /183./ A Nép. 1921. VI. Idézi: Nagy Péter: Szabó Dezső.³⁶⁶
- /184./ Fenyő Miksa: A véres költő. Nyugat 1922. január 1.
- /185./ Gyergyai Albert: Kosztolányi. Nyugat 1933. I.57.
- /186./ A regény kitűnő elemzése - kivált az antikvitáshoz fűződő
szálainak alapos fölfejtése található Kőszeg Ferencnek a
Nero, a véres költő és az Édes Anna /Szépirodalmi könyv-
kiadó 1974./ Uj kiadásaihoz írott Utószavában. A hivatko-
zási számok e kötetre vonatkoznak.
- /187./ E párhuzamokra is utal Kőszeg Ferenc a jelzett Utószóban.
- /188./ A Nyugat 1921. II. 1209. lapján kezdte közölni a regényt,
mely ez évben be is fejeződött.
- /189./ K.D.: Nero, a véres költő 38. lap.
- /190./ U.O. 73.
- /191./ Uo. 134.
- /192./ Uo. 211.
- /193./ Uo. 257.
- /194./ Uo. 55.
- /195./ Uo. 75.
- /196./ Uo. 120.
- /197./ Uo. 229.
- /198./ Uo. 25.
- /199./ Uo. 25.
- /200./ Füst Milán: A nevetéséről. Nyugat 1936. II. 427-430.
- /201./ K.D.: Nero, a véres költő 27. lap.

- /202./ Uo. 257.
- /203./ Uo. 71.
- /204./ Uo. 43.
- /205./ Uo. 198.
- /206./ Uo. 234.
- /207./ Uo. 250.
- /208./ Thomas Mann: Kosztolányi Dezső regényéről. Nyugat 1923.II.291
- /209./ K.D.: Nero, a véres költő 183.
- /210./ K.D.: A magyar próza atyja. Nyugat 1920. október 15.
- /211./ Kardos László: Tóth Árpád 1955. 216.
- /212./ Kosztolányi Dezső: Thomas Mannról. Pesti Hírlap, 1922.január 8. Ua.Thomas Mann címmel az Ércnél maradóbb c. kötetben/ a kötet anyagát összegyűjtötte, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Réz Pál. Szépirodalmi 1975./341.
- /213./ Azokról, kik engem gyűlölnék. Pesti Hírlap, 1924.november 1. Ua. Hattyu 264-5.
- /214./ Pesti Hírlap 1924. december 25. Ua.: Hattyu 276-286.
- /215./ Fábrián László: Sztravinszkij /1963./ 39-57.
- /216./ Lsd. még: Adorno: Sztravinszkij. A Zene, filozófia, társadalom c. kötetben 1970. 162-202., különösen pedig a 166-167. lapokat.
- /217./ Idézi Rónay György Petőfi és Ady között /1958./ c. művének Világszínház, bábuember c. alfejezetében 177-81.
- /218./ K.D.: Szélhámosok. Pesti Hírlap 1923. április 8. Ua.Hattyu 140-42.
- /219./ K.D.: Budapest, Pesti Hírlap 1923 június.17. Ua.: Hattyu 163

- /220./ K.D.: Lärmás koldusok. Pesti Hírlap 1923. október 28.
Ua.: Hattyu 188-9.
- /221./ K.D.: Hazugság. Pesti Hírlap 1924. február 17. Ua.:
Hattyu 226-7.
- /222./ K.D.: A művészet agóniája és reinkarnációja. Nyugat 1922.
szeptember 1. Ua.: K.D.: Nyelv és lélek /az írásokat össze-
gyűjtötte és a szöveget gondozta Réz Pál. Szépirodalmi
1971./ 322-27.
- /223./ Uo.
- /224./ K.D.: Negyvenévesek. Aurora 1923. március. Ua.: Nyelv és lé-
lek 361-65.
- /225./ K.D.: Cigányzene. Pesti Hírlap 1922. április 9. Ua.: Hattyu
51-52. A szabadságharc utáni "sirva vigad a magyar" jel-
szóról és a cigányzene kultuszáról lsd. Rónay György: i.m.
19-21.
- /226./ K.D.: Tabáni temető. Pesti Hírlap 1922. április 30. Ua.:
Hattyu 57-59.
- /227./ K.D.: Ákombákom. Pesti Hírlap 1922. ápr.9. Ua.:Hattyu:51-52
- /228./ K.D.: Sztjepancsikovo és lakosai. Nyugat 1921. január 1.
Ua.:Dosztojevszkij összefoglaló címmel az Ércnél maradóbb
c. kötetben 139-143.
- /229./ K.D.: Anatole France. Új Idők 1924. október 19. Ua.: Érc-
nél maradóbb 198-201.
- /230./ Guy de Maupassant. Nyugat 1924. február 1. Ua. megjelent
Maupassant Összes verseinek előszavaként is /fordította
Kosztolányi Dezső. Athenaeum é.n./Ua.: Ércnél maradóbb
224-228.

- /231./ K.D.: "Greatest of all destructive forces". Pesti Hirlap 1922. december 17. Ua.: Hattyu 113-14.
- /232./ K.D.: Falragaszok. Pesti Hirlap 1922. május 21. Ua.: Hattyu 62-4.
- /233./ K.D.: A hét krónikája. Budapesti Hirlap 1924. február 10. Ua.: Hattyu 222-25.
- /234./ K.D.: Kisértetek. Pesti Hirlap 1922. május 14. Ua.: Hattyu 60-61.
- /235./ K.D.: Pénz. Pesti Hirlap 1922. október 22. Ua.: Hattyu 96-98.
- /236./ K.D.: Ágnes, automobilgyár, szájviz, cipőfénymaz stb. Pesti Hirlap 1922. november 5. Ua.: Hattyu 101-103.
- /237./ K.D.: Síró nő a Köruton. Pesti Hirlap 1922. október 29. Ua.: Hattyu 99-100.
- /238./ K.D.: Mezitláb. Pesti Hirlap 1923. április 22. Ua.: Hattyu 146-47.
- /239./ K.D.: Guruló ezüstpénz. Pesti Hirlap 1923. január 28. Ua.: Hattyu 123-24.
- /240./ K.D.: Naári panoráma. Pesti Hirlap 1923. július 15.
- /241./ K.D.: Különvélemény a naturalizmusról. Pesti Hirlap 1923. február 25. Ua.: Hattyu 39-30.
- /242./ K.D.: Az örültek is. Pesti Hirlap 1923. november 4. Ua.: Hattyu 190-92.
- /243./ K.D.: Aki valamit talál. Pesti Hirlap 1923. december 23. Ua.: Hattyu 206-8.
- /244./ Időélményének legfrappánsabb megfogalmazása a Hány óra? című kistárca. /Pesti Hirlap 1922. augusztus 6. Ua.: Hattyu 79-80. A magányos nyaralóról szól, akinek elromlik az órája, s ettől kezdve csak ködös fogalm^a vannak az idő múlásáról. S rájött

arra, hogy a boldogságnak tulajdonképpen az lehet az egyik titka, hogy meg kell feledkezni az idő múlásáról, "hiszen nemcsak ehhez a pontos, démoni géphez lehet viszonyítani az elmuló életet, hanem mindenhez, ami körülöttünk van, fákhöz, bokrokhoz, a halász-sas vagy a gép repüléséhez, fényhez és árnyhoz, s a vízhez, mely néha olajsárgán, néha almazölden, néha, viharok előtt, májbarnán hever előtte. "A Bus férfi panaszainak hangulati előkészítése a Szigoru koldus című tárcája is /Hattyu 108-10/, amelyben a koldus felejt el a maga múltját, azokat a néhai éveket, amikor író volt. A felejtés, a tűnő idő nosztalgikus megidézése és az idő múlásának tudata a vers egyik legfontosabb motívuma.

- /245./ Jellemző dokumentuma e magyarkodó busongás lírai megfogalmazásának Kozma Andor Honfibu című költeménye a Budapesti Szemle 1921. évfolyamában:

Oh honfibu! te és magyar örökség,
Egyetlen, a mit el nem veszthetünk,
Te szállj ma a szívekre, hogy szeressék,
Töretlenül mi széttört nemzetünk!
Hogy tudjanak ma érte sirni halkan, -
S ha virradást hoz bármi messze kor:
Nagy szent haragra kélni új viharban,
Mignem mi széttört, újra összeferr.

- /246./ Alszeghy Zsolt: Összefoglaló könyvszemle. It.1925. 1. 3-28.

A bus férfi panasza írói 6-8.

- /247./ Rainer Maria Rilke: Válogatott versek. 1961. Az idézett val-

lomás a kötet Szabó Ede által készített jegyzetei között olvasható.

- /248./ A Nyugatbeli tanulmány /1909. szeptember 16./ ide vonatkozó része: "Ez a művészet csendesen, mélyen és sötétben hullámzik komoly célja felé. A folyó tükrén sokszor belönd kis papírhajókat látok, libegő, piros rimzászlócskával, de tudom, hogy ez is mind beleszakad az óceánba. Még a különcödő lom is kedves itt. Az affektálás és a keresettség is, minthogy érzem, mennyire szükséges, őszinte és komoly, mily végzetesen kell keresnie küzdenie és homályban maradnia annak, aki írta." A Rilke-hatásra vonatkozó feltételezésünket igazolhatja az a tény is, hogy e tanulmány fordításaiban ötször fordul elő a "bus" jelző.
- /249./ Erre az életforma-változásra, mint lehetséges ihletforrásra Rába György hívta fel figyelmemet.
- /250./ Werfel művészi pályájának kitűnő összefoglalása: Rónay György: Werfel. Fordítás közben 1968, 265-296.
- /251./ Erről részletesebben szól -Szabó Lőrinc idézett tanulmányára is hivatkozva - Szauder József Kosztolányi Dezső költészete című, az Összegyűjtött versekhez írott bevezetésében /1962./
- /252./ Ez a vers a Kenyér és bor című kötetből került ide.
- /253./ Szintén nagyon fontos önvallomásnak érezhette. Ó, régi kávéház címmel szerepelt a Lánc, lánc, eszterlánc és a Mák című kötetekben is.
- /254./ Lengyel Balázs: A mai magyar líra 1948. 40-51.
- /255./ "...az első világháború éveiben Zürichben, majd Párizsban és Berlinben megjelenik a bohóc-művész, de már egyáltalán nem

stilizálva, nem finoman s nem negédesen, nem áttetten és nem művelten: nem, azon nyersen, lisztesen, durván, vásárian és közönségesen, dühitőn és agresszíven: tiltakozásul a még értelmetlenebb világ, a cirkusszerűbb háboru ellen." - írja Szabolesi Miklós A clown, mint a művész önarcképe /1975./ c. könyvében /93./. Kosztolányi idézett képe is ebbe a vonulatba tartozik, bár ő természetesen soha nem nyult ilyen nyersen, naturálisan a témához.

- /256./ Ezt a verset Kenyér és bor című kötetéből vette át Kosztolányi.
- /257./ A Mák című kötetből. Ott: Ének a régi dolgokról címmel jelent meg.
- /258./ Pontos önvallomás. A Láncc, láncc, eszterláncc és a Mák című kötetekben Bus pesti nép címmel szerepelt.
- /259./ V.ö. Trencsényi-Waldapfel Imre Utószava a Horatius noster című antológiához 1935.
- /260./ Forbáth Sándor. A bus férfi panaszai. Új Idők 1924. II. július 6.
- /261./ Szabó Lőrinc: Kosztolányi Dezső: Emlékbeszéd és székfoglaló a Kisfaludy Társaság 1937. november 3-i ülésén.
- /262./ Alszeghy Zsolt: Összefoglaló könyvszemle. Irodalomtörténet 1925.I.kivált: 6-8.

A középosztály, válságának epikus ábrázolása: a regények.

Proza:

/263./ ~~Attila~~ ^{Attila} ~~Attila~~ stiluseszményét francia ösztönzésnek is köszönheti. Ilyen vonatkozásban a kutatás leginkább Rémy de Gourmont és Jules Renard példáját emlegette.

/264./ K.D.: A középosztályról. ~~Cod~~ ^{Cod} ~~ben~~ 1935, augusztus. A cikk hozzászólás a ~~Cod~~ ^{Cod} ~~ben~~ A középosztály és a vajudó világ című ankétjához, melyet a lap februári száma kezdeményezett. A következő érdekesebb hozzászólások jelentek meg még: Kassák Lajosé, Hevesi Andrásé, Sárközi Györgyé és Illyés Gyulaé és József Attilaé. Az ankétot a szerkesztőség a szeptemberi számban zárta le. Kosztolányi cikkének utolsó közlése a Söt. bujocska /1974./ c. Kosztolányi-kötetben. /Az írásokat összegyűjtötte és a szövegeket gondozta: Réz Pál./

/265./ Schöpflin Aladár: A magyar irodalom története a XX. században. /1937./

/266./ Hogy Kosztolányinak mennyire legszemélyesebb vallomása e néhány sor, hogy mennyire fontosnak érezte éppen ezekben az években, mint világképének, világérzésének hű tükörképét, annak jó bizonyossága, hogy a vers először a Mák című kötetben jelent meg Ének a régi dolgokról címmel, s e kötetéből vette át.

/267./ Dénes Zsófia: Ferenczi Sándor. Vigília 1972. 196-201. Freud tanításai iránt az első világháberu idején is nagy volt az érdeklődés Budapesten. Amikor 1918. július 5-én Ferenczi meghívására a magyar fővárosba utazott, ittletét meghívója,

Ferenczi Sándor a legnagyobb titokba tartotta, a Japán kávéház művészasztalánál mégis tudtak róla. /Dénes Zsófia:

Szivárvány /1970./ 47.-67./

/268./ K.D.: Szent limlomok. Hatyu 29-30.

/269./ K.D.: A véletlen. Hatyu 150-151.

~~/269./ Nem lehet teljesen kizárni azt a feltételezést sem, hogy Kosztolányi maga is ismerte az egzisztencializmust, vagy egyes gondolkodóinak munkásságát, vagy abból legalábbis valamit. Ennél a kérdéssel a későbbiekben részletesen is foglalkozunk.~~

/270./ Szerb Antal: Hétköznapiok és csodák. /1935./ 185.

/271./ K.D.: Pacsirta. /Révai kiad. 1942./ 57. lap. /A következőkben a hivatkozásul idézett lapszámok e kötet lapjaira utalnak.

/272./ Uo. 65.

/273./ Uo. 74.

/274./ Igen érdekes megjegyzéseket tesz Kosztolányi epikus stílusára vonatkozóan, jórészt a függő beszéd alkalmazására figyelve Herczeg Gyula: A modern magyar próza stílusformái /1975./ című könyvében. Sok finom meglátást tartalmaz, elsősorban a Pacsirta szerkezeti tudatosságával kapcsolatban Zolnay Vilmos: Az írói mesterség /1971./ c. könyve /különösen: A drámai szerkezet vallomása c. alfejezetben. I.m.136-7./

/275./ K.D.: Pacsirta 80. Rendkívül jellemző a "s ez nyugtalanította" félmondat. Kitűnő megfigyelése az írónak, hogy a sokéves megszokásokba szinte beledermedt ember meghökken minden

ujszerűségtől. Ez persze a Vajkay féle emberekre általában érvényes: a társadalmi változásokból ugyanígy idegenkedtek.

- /276./ Uo. 138.
- /277./ Uo. 165.
- /278./ Uo. 186.
- /279./ Illés Endre: Pacsirta kalandja. A Gellérthegy éjszakák
/1965./ 395.
- 280./ Uo. 172.
- /281./ Uo. 206-7.
- /282./ Uo. 19.
- /283./ Uo. 19.
- /284./ Uo. 175.
- /285./ Uo. 217.
- /286./ A Pacsirta részletes elemzése Kiss Ferenc: A Pacsirta c.
tanulmányában. Üzenet 1971. A bevezetésben ő is ezt írja:
"A Pacsirta a leghibátlanabb magyar regények egyike.
- /287./ Rónay György hozzászólása az Irodalomtörténeti Társaság
Lőrinczy Huba: A regényíró Török Gyula című tanulmányáról
rendezett vitáján. /Kézirat/
- /288./ K.D.: Pacsirta 59.
- /289./ Uo. 134.
- /290./ Bálint József /Rónay György/: Kosztolányi Dezső, Magyar
Kultúra 1937. 167. Pomogáts Béla helyesen állapítja meg, hog
Kosztolányi "vitája" Szabadkával az életmű egyik döntő ösz-
szetevője /Üzenet 1975.147./. Szabadkában nemcsak a vidéki
elmaradottság megtestesülését érzékelte, hanem azt a termé-

szetes milliót is, amely egy társadalmi réteg lassu haldoklásának háttéréül szolgál.

/291./ K.D.: Pacsirta 122.

/292./ Uo.132.

/293./ Babits Mihály: Kosztolányi. B.M.: Összes művei 1993.

/294./ Tersánszky Józsi Jenő: Pacsirta. Nyugat 1924. jun. 16.

/295./ Az Aranyrárkányak teljes - bár a miéntkötél eltérő szempontu - elemzése Kiss Ferenc: Az Aranyrárkány. Üzenet 1975. 109-123.

/296./ K.D.: Aranyrárkány. /Révai 1942./ 263.

/297./ Uo.262.

/298./ Pál apostol levele a Galatákhoz. 6,7.

/299./ Sötér István: K.D. Kritika 1965. IV.26-34.

/300./ Kosztolányi Dezső Előszava az Éjféél /1917/ c. novelláskötet-
hez. /Magyar írók misztikus novellái. A novellákat Bálint
Aladár gyűjtötte össze./

/301./ A vers kitűnő, sokfelé ágazó magyarázata található Nemes-Nagy
Ágnes: 64 hatyru /1975./ c. kötetében 226 sköv.

/302./ Párbeszédek. Bartók Béla. Pestí Hírlap 1925. május 31.

~~/303./ K.D.: Párbeszédek, Gombocz Zoltán. Pestí Hírlap 1925. június 14.~~

/303./ K.D.: Párbeszédek, Gombocz Zoltán. Pestí Hírlap 1925. június 14.

/304./ Fenyő Miksa: Aranyrárkány. Nyugat 1925. július 1.

/305./ Az Aranyrárkányt ilyen vonatkozásban rendkívül meggyőzően
elemzi Kiss Ferenc /ld. 295. jegyzetet/, s helyesen utal a
szemléletí keletkezés forrásai között A szegény kisgyermek
panaszai egyik kékére is.

/306./ Hogy mily fontosnak tarthatta Kosztolányi e regényének "hi-

telességét", arra vonatkozóan érdekes adalékot közöl Galsai Pongrác. /Élet és Irodalom 1958. 16./

- /307./ A regény kritikusai közül talán Dóczy Jenő figyelt fel legérzekenyebben e tragikus realizmusra és reménytelenségre, bár ő Kosztolányi "melancholiájának" hiszi: "A regény címe: Aranyásrkány. Mit akar ezzel mondani az író? Egy szimbolum: foglalja s így fejezi ki - nem annyira regényének morálját, mint inkább azt a melancholikus világszemléletet, mely minden munkájából kiütökzik. Az álmok az aranyos sárkányok, melyek valaha oly büszkén szelték a levegő eget, milyen hamar a földre hullnak, megfakulnak, elrongyolódnak. Nem marad meg más semmi, csak az emlékezet. Az élet pedig zajlik, kavarg tovább szürkén, unalmasan, Truditur dies die. Egyik nap tölja a másikat és ássa a másik sirját." /Napkelet 1926/. II./
- /308./ Kosztolányi nagy regényeiről a konzervatív kritika nem vett tudomást, noha a szerzőt azért sosem sorolták a Nyugat forradalmárai közé. /Amikor pl. Toma István 1914-ben megjelentette az Élet munkatársait összefogó Élet és Irodalom c. könyvét, az állandó írók között szerepelt Kosztolányi fényképe is./ Az Édes Annáról mégis nagy, és a szerzői koncepciót erősen megkérdőjelező bírálatot közölt Szász Károly tollából az Irodalomtörténet 1927. 1. száma. Ez is jelzi, hogy hivatalos körökben is fontos műnek tartották.
- /309./ Németh László: Kosztolányi. N.L.: Két nemzedék /1970./ 115. Kétségtelen tény, hogy Németh László bizonyosfoku ellenérzéssel viseltetett Kosztolányi iránt, s kritikáiban mindig

érezni valamelyes kicsinyítő szándékot, ezt a megfigyelését mégis el kell fogadnunk, bár itt sem vesz tudomást a regény tragikumáról.

- /310./ Különösen Schöpflin Aladár A XX. századi magyar irodalom története /1937/ c. könyve Kosztolányiról szóló részeiben.
- /311./ K.D.:Együtt, mindig együtt. Hattyu 241 sköv.
- /312./ Uo.
- /313./ K.D.: Emberek. Hattyu 292.
- /314./ Kosztolányi lírájában is gyakran feltűnik az otthon, a kamra képe. "Kosztolányi otthon-lirája és nem utolsósorban család-lirája mindenképpen elég kivételes jelenség a 20. századi költészetben - írja Nemes Nagy Ágnes /Kosztolányi Dezső: Boldog szomorú dal. Verselemzés a 64 hattyu c. kötetben./ - . Ismeri az otthon minden zegét-zugát, ismeri a kamra polcait; 'és benn a dió, mogyoró, mák - terhétől öregbül a kamra.'. A konyha pedig állandó, vissza-visszatérő motívuma. Kosztolányi szeret be-benézni a konyhába. Hogy csak egyetlen példát említsek, ott van az a gyönyörű hasonlat, ahol a hasonló oly messziről csap össze a hasonlítottal: 'A csillagok ma, mondd, miért nagyobbak - s mint a kisikált sárgarézedények - a konyha délutánján mért ragyognak?' A csillag és a sárgarézedény, a kozmosz és a konyha nem is egyszer fényképeződik össze az ő költészetében."
- /315./ Márai Sándor: Föld...Föld! /Toronto 1972./ 111-114.
- /316./ Az Ihlet és nemzedék-ben megjelent kritikáiban is csak Kosztolányi esztéta-magatartását értékeli igazán.

- /317./ K.D.: Öngyilkosság. Hattyu 312-313.
- /318./ K.D.: Indiszkreció az irodalomban. Ábécé 63.
- /319./ Hattyu 303-305.
- /320./ Hattyu 335-36.
- /321./ Hattyu 359-60.
- /322./ Hattyu 417-18.
- /323./ Elek Artur: Édes Anna. Nyugat 1927. január 16.
- /324./ Kosztolányiné másként tudósít erről. Közlése szerint az ötletet ő adta férjének; a szomszéd színészházaspár szomorú tekintetű, szelíd Annájáról jutott eszébe a téma. /Kosztolányiné: Kosztolányi 1938. 273./
- /325./ Idézi Rónay György: Werfel c. tanulmányában. Fordítás közben /1968./ 272.
- /326./ Az Édes Anna igen érdekes értelmezését adja Juhász Ferencné: Kosztolányi Dezső bátorsága /Kritika 1970.5.22-26./ című tanulmányában, melyben Kiss Ferencsel vitázva /Kiss F. elemzése a Jelenkor 1969. évfolyamában jelent meg, de Klny.-ban is./ Szerinte az Édes Anna "a legbátrabb politikai tett Kosztolányi életművében". Bátorságát főként abból eredezteti, ahogy Noviszteren keresztül a maga lelkébe is bepillantást enged.
- /327./ K.D.: Nero, a véres költő - Édes Anna /1974./ a következőkben a hivatkozási számok e kiadás lapszámaira utalnak. A regény ~~kiadvány~~ utószavát Kőszegh Ferenc írta. I.h.312.
- /328./ Uo. 325.
- /329./ Uo. 328.
- /330./ Uo. 405.

/331./Uo. 424.

/332./ Uo. 277.

/333./ Kosztolányi e hivatalnokréteg ábrázolásának egyik legnagyobb művésze. Majdnem mindegyik hivatalnoki lépcsőfokon álló típust megjeleníti, Kovács Jánostól egészen a hivatalvezetőig.

/334./ Uo. 298.

/335./ Uo. 437.

/336./ Uo. 361.

/337./ Uo. 340. és 347.

/338./ Uo. 471.

/339./ Bálint György: A toronyőr visszapillant. II. 290.

/340./ Berlin 1928. dec.26. A Levelek Hatvanyinak c. kötetben.

/341./ Szász Károly: Édes Anna. Irodalomtörténet 1927.1.

Kétarcu humanizmus: a Meztelenül korszaké.

/342./ K.D.: Konkoly és buza. Pesti Hírlap 1927. január 23. Ua.: Hattyu 480-81.

/343./ K.D.: Sorok a naplóból. Pesti Hírlap 1927. szeptember 11. Ua.: Hattyu 522-23.

/344./ Kosztolányi Dezsőné: Kosztolányi /1938./ 275.

/345./ "Romlatlan természetem nem is fogadta el ezeket a tanokat soha. Mégis éreztem, hogy jó volna szabadulni hatásától, s végképp szakítani vele. Csakhogy erre már gyöngye voltam. Ugy látszik, még mindig érdekelt. Aztán sokkal voltam adósa. Ő volt az én tanítómesterem, s most úgy tartoztam neki élettemmel, mint az ördögnek az, aki eladta a lelkét." /K.D.: Esti Kornél. Genius kiadás é.n. 10./ Ebben a néhány mondatban Kosztolányi világosan megfogalmazza a huszas évek legelejétől bekövetkezett életformaváltásának természetes következményeit, de érezteti, hogy azért jóvátehetetlen nosztalgiát érez az ifjú évek iránt. Az Esti Kornél-i magatartástól való elhatárolódásról részletesen ír Kiss Ferenc Esti Kornél és a Kosztolányi-novella c. tanulmányában /ItK.1970. 47-61./ "Esti Kornél a nyárspolgári életformára kényszerült író ellentéte, alkatának korlátlanabb, tehát veszedelmesebb, de romboló hajlamainak is termékenyebb fele." - írja a többi között, s meggyőzően fejti ki, hogy Esti Kornélhoz fűződő paradox kapcsolatában Kosztolányi "összemossa, szétfejtethetetlennek tünteti fel a jót és a rosszat"./Uo. 47-48./.

- /346./ K.D.: Tanulmány tizenhat sorról. Pesti Hírlap 1932. augusztus 28. Ua.: K.D.: Lángelmék /Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta: Illyés Gyula/ 25-29.
- /347./ Babits Mihály: Kosztolányi /Összes művei. é.n. 1986-1997./.
- /348./ K.D.: Fakul a festék. Pesti Hírlap 1927. június 12. Ua.: Hattyu 510-511.
- /349./ Szabolcsi Miklós: A clown, mint a művész önarcképe. /1975/ 109-111. E vonatkozásban fontos tanulságokat szerezhettem még Király Istvánnak Kosztolányiról írt kismonográfiámhoz írt lektori jelentéséből /kézirat/.
- /350./ K.D.: Vallomásaim. Pesti Hírlap 1928. augusztus 26. Ua.: É.D.: Én, te, ő /az írásokat összegyűjtötte és a szöveget gondozta Réz Pál. Szépirodalmi 1973./ 51-52.
- /351./ K.D.: Katalinka. Pesti Hírlap 1927. június 26. Ua.: Hattyu 514-515.
- /352./ K.D.: Górcső. Pesti Hírlap 1927. november 6. Ua.: Hattyu 528-529.
- /353./ K.D.: Tinta. Én, te, ő 12.
- /354./ K.D.: Hajnali párbeszéd önmagammal. Hattyu 549.
- /355./ K.D.: Sorok. Pesti Hírlap 1927. október 30. Ua.: Hattyu 526-527.
- /356./ K.D.: Arcok és karcok. Pesti Hírlap 1927. december 18. Ua.: Hattyu 536-37.
- /357./ K.D.: Nemzetesdi, Én, te, ő 77-8.
- /358./ K.D.: Káté az írásról. Pesti Hírlap 1928. október 14. Ua.: K.D.: Nyelv és lélek 455-457.
- /359./ K.D.: Ábécé a versről és a költőről. Új Idők 1928. január 8. Ua.: K.D.: Ábécé /1957/ 98-103.

- /360./ K.D.: Kis nyelvtan. Pesti Hírlap 1927. július 1. Ua.: Nyelv és lélek 69-71.
- /361./ K.D.: Ábécé a nyelvről és lélekről. Új Idők 1927. december 18. Ua.: Nyelv és lélek 74-80.
- /362./ K.D.: Nyílt levél a magyar színészekhez. Új Idők 1928. December 2. Ua.: Nyelv és lélek 83-86.
- /363./ Ilyen egyéni javaslata pl. a fantasztikus szó pótlására a Pesti Hírlap pályázatára született "fellegjáró" és "elképesztő". V.ö. Nyelv és lélek 62-64. ~~A maga magyarságának, illetve ennek a nyelvben való realizálódásának elkötelezett, passzusa. Új Idők 1927. december 18.~~
- /364./ Uo.
- /365./ K.D.: Két részeg meg a rendőr. Hattyu 492.
- /366./ Németh László: Kosztolányi. Két nemzedék /1970./ 113.
- /367./ Füst Milán: Kosztolányi Dezső: Mentelenül. Nyugat 1928.I. 150-153.
- /368./ Kassák Lajos: Kosztolányi Dezső. A Csavargók, alkotók /1975./ c. kötetben 256-66.
- /369./ A három kötet szimultán törekvéseiről: Vas István: Kosztolányi költészete. /Vas István: Az ismeretlen Isten. 1974. 811-39.
- /370./ Turóczi-Trostler József: Kosztolányi Dezső "Új versei"-hez. Nyugat 1928. I.153-156.
- /371./ Szabó Lőrinc.: Kosztolányi Dezső. Nyugat 1937. II. 386-391.
- /372./ Uo.
- /373./ K.D.: Zöld számár. /Kosztolányi Dezső: Színház 1948. c. kötetben 326-7./ Ebben "régóta levitézlett külföldi divat"-nak nevezi a futurizmust, expresszionizmust és a dadaizmust.

- /374./ Kosztolányi Dezső: Franz Werfel. Bevezetés az Idegen költők anthológiája 2. kötetének Werfel-fejezetéhez. V.ö.még Kosztolányi Dezső: A jószág költője. Élet 1913. február 9.
- /375./ Rába György: A szép hűtlenek /1969/. 34o.
- /376./ Rónay György: Új francia költők. /1947/47 sköv.
- /377./ Lsd. a 367. jegyzetet.
- /378./ Lsd. a 37o. jegyzetet.
- /379./ Szász Károly: Kosztolányi Dezső: Meztelenül. It.1928.I.53-6.
- /38o./ Nagy Endre: Alakok. Nyugat 1929. II. 118.
- /381./ Németh László: Kosztolányi Dezső: Alakok. Napkelet 1929.38o-1. Ua.: Készülődés /1941/ 32o-22. A Két nemzedék /197o/ című kötetben megjelent szöveg ezektől némileg eltérő.
- /382./ Uo.

A közélet keresése: Az Ady-pamflet; a nyelv-védelem; az öncélú szépség kultusza.

- /383./ K.D.: Édes Anna /idézett kiadása/ 283.
- /384./ Négyesy László: Irodalmi valutarontás /Reális és tulcsapongó Ady-kultusz./ Levélváltás Hegedüs Loránttal 1927.
- /385./ PH 1926. okt.10.
- /386./ PH 1927. ápr.22. és 23.
- /387./ Berzeviczy Albert: A Kisfaludy Társaság és a magyar irodalom. Budapesti Szemle 1927.I.
- /388./ Babits Mihály: Kettészakadt irodalom. Nyugat 1927. ápr.1.
- /389./ Berzeviczy Albert: Ismét a Kisfaludy Társaság és a magyar irodalom. Budapesti Szemle 1927.II.
- /390./ Klebersberg Kuno: Vörösmarty és Ady magyarjai. Pesti Napló 1928. okt. 7.
- /391./ K.D.: Írók ellenségei. Álom és ólom 305.
- /392./ Kosztolányi gondosan, felragasztva gyűjtötte a műveiről szóló kritikákat, a személye és alkotásai körül kirobbanó viták anyagát. Ennek alapján készítette el egyik tisztelője azt a bibliográfiát, mely a Petőfi Irodalmi Múzeum Gellért-hagyatékának analekta anyagában található /Kosztolányi Dezső műveinek bibliográfiája/ címmel. A kis füzetben Ady-vita címmel összeállított bibliográfia a Toll-vita 58 /1/ tételét sorolja föl. Még a L'Italia Letteraria Meridiano di Budapest című ^{lap}írásainak idevonatkozó részleteit is számon tartotta. Fölragasztotta a Mezőkövesd és Vidéke cikkét ^{valamint} az újpesti A Szemle "különvéleményét".

/393./ K.D.: Kritika. Megjelent K.D.: Én, te, ő 145.

/394./ A Levelek Hatvany Lajosnak /1972/ c. kötetben. Pontos kelte-
zése: Berlin, 1929. júl. 29.

/395./ Kosztolányi bibliográfiai gyűjteményében /ld. a 392. jegyzet/
szerepeltek Az Ember című lapnak az Ady-revizióval kapcsolatos
írásai is. Ezek 1929. augusztusában jelentek meg. Sorrendben a
következőket tartalmazza az említett gyűjtemény: Göndör Ferenc:
Ady Endre, és azok, akik detronizálni akarják. Szót kérek az
Ady-kérdéshez. - Ki nekünk Ady Endre? - Ki ez a Kosztolányi?
- Üzenet haza! - Az Ember Ady-ankétja. - Az Ady Endre-ügy.

/396./ Fenyő Miksa: Kosztolányi Ady-cikke. Nyugat 1929.II.127. Ld.
Ezzel kapcsolatban még Fenyő Miksa: Feljegyzések és levelek a
Nyugatról /1975./ című kötetét, melyben a szerző ezt a cikket
is, majd a későbbi, Illyéssel vitázó írását is megjelentette
személyes reflexióival.

/397./ Előbb a Magyarországnak adott nyilatkozatot, majd Személyi
ügy? címmel mintegy a Nyugat állásfoglalását fogalmazta meg
/1929.II. 303./ . Ld még Gál István: Ady és Babits c. dokumen-
tum-kötetét /1976/.

/398./ Babits Mihály: Kosztolányi. A B.M. Összes művei //Franklin
Társulat é.n./ c. kötetben kivált az 1095. lapon.

/399./ Gellért Oszkár idevonatkozó közlései /Kortársaim 1955/ meg-
hatósen megbízhatatlanok, tény azonban, hogy Kosztolányi az-
zal fenyegetődött, hogy közzé teszi Babitsnak hozzá írt
fiatalkori leveleit, melyek Adyval foglalkoznak, Babits pedig
e fenyegetésre meglehetősen izgatottan reagált.

- /400./ K.D.: Titkok. Pesti Hírlap 1929. szeptember 22. Ua. K.D.: Én, te, ő 143-4.
- /401./ K.D.: A meztelen király. Pesti Hírlap 1929. július 21. Ua.: Én, te, ő. 131-2.
- /402./ A Titkok c. tárcsa /lsd. a 400. jegyzetet/ 2. része.
- /403./ Uo.
- /404./ Kosztolányi Dezsőné: Kosztolányi Dezső /1938/. Lsd. még K.D.: Kortársak I. Illyés Gyula bevezető jegyzetével, aki arról is tájékoztat, hogyan találták meg a költő hagyatékában kusza írással, szétszórt jegyzetlapokon a támadásokra adandó válasz töredékeit, melyeket a kötet jegyzetében közöl. Közli Réz Pál is az Írók, festők, tudósok /1958/ jegyzetei között.
- /405./ Uo.
- /406./ Uo.
- /407./ A kiadások ezt a verset egységesen 1929-re datálják. Érdekes ellentétben van ezzel, hogy költőjét negyvenévesnek tünteti fel.
- /408./ Kosztolányi Dezső: Nyilatkozat. Prágai Magyar Hírlap Képes Hét 1929. dec. 22.
- /409./ Lengyel Menyhért-Hatvany Lajosnak. A Levelek Hatvany Lajosnak /1972./ c. kötetben. Pontos keltezése: 6 április 1936.
- /410./ Komlós Aladár: Ady revízió? Korunk 1929. és K.A.: Táguló irodalom /1967/. c. kötetében /366-373./
- /411./ K.D. Esti Kornél naplója. Pesti Hírlap 1929. okt. 13. Ua.: K.D. Én, te, ő 148-150.
- /412./ K.D.: Ákombákom. Pesti Hírlap 1929. november 24. Ua.: Én, te, ő, 154-5.

/413./ K.D. Közvélemény. Pesti Hírlap 1929. szeptember 8. Ua.:
En, te, ő 139-142.

/414./ Gellért Oszkár: i.m. Ez a közlés ugyan inkább azt igyekszik bemutatni, mennyire kiéleződött az ellentét az Ady-revizió körül Babits és Kosztolányi között, de igazi író tehetséggel, hitellel számol be Kosztolányi felzaklatottságáról, indulatáról, hogy mennyire magáénak érezte azt a magatartást, mely végülis a Lenni vagy nem lenni-t életre hívta belőle. A cikket felolvasta Babitsnak, aki - Gellért szerint - csak a vállát vonogatta, s nem értette, miért kellett neki ezért Esztergomból beutaznia Pestre. A tanulmány a Nyugat 1930. február 1-i számában jelent meg. Elejét - Illyés Gyulának a Lenni vagy nem lenni című Kosztolányi kötetéhez írt bevezetése szerint /Nyugat kiadása é.né./ a szerző Kelet Népe címmel a rádióban is fölolvasta. Kosztolányi írása a sajtóban is élénk visszhangot keltett. A Reggel "Kosztolányi a magyar költő élet-halál küzdelméről beszél" címmel ismertette a tanulmány jelentőségét /II.3./, a Pesti Napló és a Népszava két-két inkább Kosztolányit támadó írást is közölt a Lenni vagy nem lenni-vel kapcsolatban. Érdekes a Népszava "félrehallása": A szegény kisgyermek panaszai költője a szobalányok és mászó segédek ellen címmel glosszázta meg e jelentős írást /II.5./

/415./ Illés Endre: A nyelvművelő /Árnyékrajzok 1970. 163./

/416./ K.D.: A magyar nyelv helye a földgolyón. Nyugat 1930. július 16.

- /417./ K.D.: Tulvilági séták. Pesti Hírlap, 1931. február 15., 22., május 1., 8., 15., 22., 29. Ua.: K.D.: Nyelv és lélek./1971/ 114-138.
- /418./ K.D.: Tavaszi látogatás. A Hattyu c. kötetben 316-8.
- /419./ Telnai Gábor: Kosztolányiról. Az Örökség és örökösök /1974/ c. kötetben /94-104./.
- /420./ Kosztolányi Dezsőné: Kosztolányi Dezső /1938/ 283.
- /421./ K.D.: Félmult. Az Én, te, ő c. kötetben 327.
- /422./ K.D.: Szépség. Pesti Hírlap 1922. december 25.
- /423./ Németh Andor: Emlékiratok. N.A.: A szélén behajtvva /1973/543 sköv. Itt meséli el a történetet, hogy a konzervatív írók nem akarták megválasztani Kosztolányit elnöknek. Ekkor Márai gunyosan azt javasolta nekik, hogy válasszák meg József Ferenc főherceget, akinek akkor jelent meg verseskötete. A nag derültség és felháborodás nyomán mégis Kosztolányi lett a PEN elnöke.
- /424./ Pók Lajos szíves közlése.
- /425./ Babits Mihály: Ezüstkor. Nyugat 1930. I. 331-3.
- /426./ Lackó Miklós: A keresztény nemzeti gondolat formaváltozásai az 1930-as években. Uj Írás 1970.X.105-117.
- /427./ K.D.: G.M.B. Én, te, ő. 165.
- /428./ K.D.: Furcsa dolgok. Én, te, ő 283.
- /429./ K.D.: Ákombákom. Én, te, ő 423.
- /430./ K.D.: Közéleti kitűnőség. Én, te, ő. 111.
- /431./ K.D.: Szegények. Én, te, ő. 186.
- /432./ K.D.: Nagy jelentőségű nyilatkozatok. Én, te, ő. 309.

- /433./ K.D.: Körkép. Pesti Hírlap 1932. július 10. Ua.: Én, te, ő 425.
- /434./ K.D.: Író a válaszuton. Pesti Hírlap 1932. április 24.
- /435./ Uo.
- /436./ K.D.: Künn a tanyán. Pesti Hírlap 1930. augusztus 17.
- /437./ K.D.: Nép. Pesti Hírlap 1932. augusztus 20.
- /438./ K.D.: Göcsej. Én, te, ő 456-467.
- /439./ Uo.
- /440./ Fekete Kolostor. Kuncz Aladárról és könyvéről. Nyugat 1931. június 16.
- /441./ K.D.: "Levél". Nyugat 1928. április 1.
- /442./ K.D.: Ákombákom. Pesti Hírlap 1930. november 16. Ua.: K.D.: Én, te, ő 222-3.
- /443./ K.D.: Műhelytitkok. Én, te, ő 197.
- /444./ Osvát Ernő. Elhangzott a Nyugat 1930. október 26-i Osvát-
emlékünnepején, Nyugat 1930. november 1.
- /445./ K.D.: Ember és világ. Pesti Hírlap 1932. július 24.
- /446./ Németh Andor /i.m./ elmondja, hogy Kosztolányi másoknak, többek között neki is juttatott a díjból.
- /447./ Móricz Zsigmond: Mai napok. Ki a frontra. Nyugat 1931. január 1.

Az utolsó évek kiteljesedése

/448./ Kosztolányi Dezső: Esti Kornél 1933.

/449./ Kiss Ferenc: Esti Kornél és a Kosztolányi-novella. ItK 1970.,
47-61.

/450./ K.D.: Szabadság, Pesti Hirlap 1933. február 19.

/451./ K.D.: Ember és világ. Pesti Hirlap 1933. március 5.

/452./ Felesége beszéli el /i.m.306-7./, hogy 1933 október 26-án,
miközben férje fürdött, egy könyvespókon találta meg a kis
üveget. Feltételezése szerint ekkor már nyolc-tíz év^{se} élhe-
tett kábítószerral Kosztolányi.

/453./ Pesti Hirlap 1922. június 18. Hattyu 74-6.

/454./ K.D.: Édesapám. /Bölcstől a koporsóig Szépirodalmi 1959.
155-60./

/455./ Uo. 157.

/456./ Uo. 161-5.

/457./ Uo. 166-9.

/458./ K.D.: Három arckép, Pesti Hirlap 1929. július 2. Ua.: Én, te,
ő, 117-18.

/459./ Színházi Élet 1928. december 23. Ua.: Én, te, ő, 72-6.

/460./ Kosztolányi Dezsőné: i.m. 275-6.

/461./ K.D.: A szegény kisgyermek karácsonyi panaszai. Lsd. a 459.
jegyzetet.

/462./ Uo.

/463./ K.D.: Igék, Pesti Hirlap 1929. július 14. Ua.: Én, te, ő 125-

/464./ Babits Mihály: Könyvről könyvre. Nyugat 1933.i;125.

- /465./ József Attila: Kosztolányi Dezső. A Toll 1935. 149-52.
Érdekesen, számunkra hitelesen értelmezi József Attila
Kosztolányival kapcsolatos gondolatait Bóka László /Arckép-
vázlatok és tanulmányok. 1962. 391-422./
- /466./ Uo.
- /467./ K.D.: Utazás Faramidóba. Karinthy Frigyes új könyve. Nyugat
1916. dec. 1.
- /468./ Babits Mihály: Karinthy, szellemidézés. Nyugat 1938.II.233-3
- /469./ Babits Mihály: Könyvről könyvre. Nyugat, 1933. I. 125.
- /470./ Németh Andor: Kosztolányi Dezsőről. A szélén behajtvva
/1973/ 234-36.
- /471./ Babits Mihály: i.m.
- /472./ Vergilius, a megváltó ezredik év költője. Egyetemes Philo-
logiai Közlöny 1929. Horatius. Bevezetés a Horatius noster
/1935/ c. kötethez. A kor klasszikus filológusai nagy jelen-
tőséget tulajdonítottak Horatius 16. epodoszának, s ebből
eredeztették a szünet-gondolatot. Hogy a mult ilyen - és
egyéb vonatkozásban is aktualizálható, azt is Kerényi Károly
fejtette ki A klasszika filológia és nemzeti irodalmunk c.
előadásában /1930/, melyben azt hangsúlyozta, hogy a mult
nagyjainak példája mindig termékeny a jelenben is.
- /473./ Babits Mihály: Könyvről könyvre. Nyugat 1933. I.688-9.
- /474./ Kerényi Károly bevezetése a Horatius nosterhez /1935/ 12.
- /475./ Babits Mihály: Könyvről könyvre. Nyugat 1933. II.71.
- /476./ Kosztolányi Dezső: Ember és világ. Pesti Hírlap 1933. ja-
nuár 15. Ua.: K.D.: Sötét bujóciska /1974/ 12-14.

- /477./ Babits Mihály: i.m.
- /478./ Román J. István: Kosztolányi egzisztencializmusa. Kortárs 1958 III. 87-90.
- /479./ Bóka László /i.m./ kissé talán túl szigorúan ítélkezik Kosztolányi műveltségének felületességéről. Tény, hogy kortársai és nemzedéktársai mindig elismerték rendkívüli felkészültségét, ismeretanyagát.
- /480./ A magyar fordítás megjelent Az egzisztencializmus /1965./ és a Korunk szellemi körképe /1967/ c. kiadványokban.
- /481./ Az egzisztencializmus /1965/ című kiadványból ugyancsak ebből a könyvből idézzük az alábbi, állításunkat igazoló gondolatot /Zoltán József fordításában 159./: "Azt, hogy a szorongás a semmit teszi nyilvánvalóvá, maga az ember is közvetlenül megerősíti, ha a szorongás már elmúlt. A tekintet fényében, melyet a friss emlékezés sugároz, ezt kell mondanunk: ami fől és ami miatt szorongtunk, tulajdonképpen - semmi sem volt. Valóban: maga a semmi - mint ilyen - volt jelen."
Köpecsi Béla bevezetése Az egzisztencializmus c. kötethez. 24. lap.
- /482./ ~~1931. VIII. 25. Közl. Vargha Kálmány az ItK.....számában.~~
- /483./ Schöpflin Aladár: Esti Kornél. Nyugat 1933. II.75-6.
- /484./ Heidegger Platónra hivatkozva állítja: hiba azt képzelni, hogy értjük a létet, "holott valójában ennek ellenkezője igaz".
- /485./ K.D.: Csokonai Vitéz Mihály. Lenni vagy nem lenni /é.n./ 117-23.
- /486./ K.D.: Hitvallás. A Vasárnap című tárcsa egyik részlete. Pesti Hírlap 1933. március 19. Ua.: Sötét bujóska 41.
- /487./ Uo.

- /488./ K.D.: Ember és világ. Pesti Hírlap 1933. március 5. Ua.:
Sötét bujóska 37.
- /489./ K.D.: Ember és világ. Pesti Hírlap 1933. december 3. Ua.:
Sötét bujóska 139.
- /490./ K.D.: Ember és világ. Pesti Hírlap 1933. október 1. Ua.:
Sötét bujóska 111. 491. Uo.
- /492./ Nagy Lajos: Bölcsőtől a koporsóig. Nyugat 1933.II.477.
- /493./ Román J. István szerint /i.m./ Kosztolányi egész művészetére jellemző ez az érzés. Ez esetben nem hatásról, hanem analógikus-tipológiai kötöttségről lehet szó kettejük között.
- /494./ K.D.: Édesapám. A Bölcsőtől a koporsóig /1959-es kiadás/ c. kötet 157. lapján.
- /495./ Rövidlátó, kövér öreganyám. /Uo. 163./
- /496./ Ezüst haju, szikár nagyanyám. /Uo. 177./
- /497./ Kosztolányi Dezsőné: i.m. 299-313.
- /498./ K.D.: Naplójegyzetek. Pesti Hírlap 1933. június 25. Ua.:
Én, te, ő 73.
- /499./ K.D.: Hattyu halála. Pesti Hírlap 1933. július 16. Ua.: Én,
te, ő 80-86.
- /500./ K.D.: A költő utolsó szava. Pesti Hírlap 1933. augusztus 20.
Ua.: Én, te, ő 97-99.
- /501./ K.D.: Utolsó szereplésünk. Az Ember és világ c. tároában
/Pesti Hírlap 1933. november 19. Ua. Én, te, ő 130-132.
- /502./ Bár mintha reménykednék néha a váratlan, csodás gyógyulásban.
Erről ír a Csádai kör című karcolatainak egyikében /Pesti

Hírlap 1933. dec. 31. Ua.: Én, te, ő 150-1./.. Egy asszony a történet főhőse, akit titokzatos betegség támadott meg. Az orvosok nem tudtak segíteni rajta. Férje egy ideig hősiiesen mellette állt, tizenkét évig. Ekkor nem bírta tovább és elvált. "Az asszony olyan indulatba jött, hogy járni kezdett, mintha soha semmi baja se lett volna."

/503./ Jaspers idézett könyve 1931-ben jelent meg. Nem lehet kizárni a lehetőséget, hogy Kosztolányi ne ismerte volna, legalábbis úgy, hogy átlapozta.

/504./ Uo. Az idézet forrása: Korunk szellemi körképe /1967/ 501-2.

/505./ K.D.: A költő. Pesti Hírlap 1933. február 12.

/506./ A Negyven pillanatkép Új népiesség című részletéről van szó: "Paraszi muzsa, - ki hajdanán oly üde voltál, - akár a ruza, - fested magad, s kopik az areod - gyógytári ruza-a."

/507./ K.D.: Vojtina új levele egy fiatal költőhöz. Pesti Hírlap 1934. március 11. Ua.: Nyelv és lélek 489.

/508./ Illyés Gyula: Nép és költészet meg egy kis verstan. Az Ingyen lakoma /1964/ e. kötetben 211-4.

/509./ K.D.: Megjegyzés a rimről. Pesti Hírlap 1934. május 6.

/510./ Az előadás teljes szövege az EPhK 1928. évfolyamának 81-8. lapján jelent meg.

/511./ Szauder József: A Hajnali részegség motivumának története. Ujhold 1947. 43-52.

/512./ Erről a versről, mint a Hajnali részegség előképéről, nem emlékezik meg Szauder József.

- /513./ Rónay György: Kosztolányi Dezső. Ujkor 1936. 11.
- /514./ Kerényi Károly: Humanizmus és hellénizmus. Előadás a Debreceni Nyári Egyetemen. Ezt a részletet idézi Kerényi Grácia Topográfia /1975/ című kötetében, a Kerényi Károllyal készített interjúban. 136.
- /515./ K.D.: Ember és világ. Pesti Hirlap 1933. december 3.
Ua.: Sötét bujócska. 137-40.
- /516./ K.D.: Legyen világosság. Pesti Hirlap 1934. április 1.
Ua.: Sötét bujócska. 179-83.
- /517./ K.D.: Igék a szenvedésről. Pesti Hirlap 1934. május 6.
Ua.: Sötét bujócska. 199-202.
- /518./ Tolnai Gábor: Kosztolányiról. Budapest 1947. január. Megjelent a Vázlatok és tanulmányok /1955/ c. kötetben /99-108./ és az Örökség és örökösök /1975/ c. gyűjteményben /95-104./ is. Tolnai Gábor - aki nyilatkozata szerint /Pályám emlékezete. Új Írás 1976. április/ nem szerette Kosztolányit, az embert - ezt az emlékezést kedves művei közé sorolja.
- /519/ Lsd. az 516. jegyzetet.
- /520./ K.D.: Délután hat és hét között. Pesti Hirlap 1934. április 6. Ua.: Sötét bujócska 184-5.
- /521./ K.D.: Vasárnap. Pesti Hirlap 1934. április 22. Ua.: Sötét bujócska 192-5.
- /522./ K.D.: Boglárfa. Pesti Hirlap 1934. május 3. Ua.: Sötét bujócska 196-7.
- /523./ Lsd. az 517. jegyzetet.

- /524./ Kosztolányi Dezsőné: i.m. 316-7.
- /525./ Karinthy Frigyes: Az ötvenéves Kosztolányi. Nyugat 1935.I. 265-72.
- /526./ Rédey Tivadar: Levél Kosztolányi Dezsőnek. Nyugat 1935.I.273.
- /527./ Babits Mihály: Kosztolányi. Nyugat 1936. II. 395-401.
- /528./ Szabó Ede: Kosztolányi Dezső: Könyörgés az ittmaradókhoz. Miért szép? /1966/ 179-190.
- /529./ Vajda Endre: Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd. Uo. 191-9.
- /530./ Szauder József: Bevezetés Kosztolányi Dezső Összegyűjtött verseihez /1962./
- /531./ E szerelem történetét részletesen dokumentálja Vargha Balázs /Szeptemberi áhitat - Kosztolányi utolsó szerelmének emlékei. Kritika 1975. augusztus.
- /532./ Kiss Ferenc: Dokumentumokat olvasunk. Élet és Irodalom 1975. 35.
- /533./ Kerényi Károly: Vergilius, a megváltó ezredik év költője. EPhK 1940.
- /534./ Devecseri Gábor: Az élő Kosztolányi /1945/ 93.
- /535./ Uo.
- /536./ Uo. 95.
- /537./ Az életrajzi dokumentumok Kosztolányi Dezsőné: i.m.341 sköv. lapjain.
- /538./ Ködlovagok /1940./ Szerk.: Thurzó Gábor. A Kosztolányiról szóló tanulmányt Szabó Zoltán írta.
- /539./ Hevesi András: Kosztolányi Dezső: Tengerszem. Szép Szó 1936. I.281.